

שולה קרבי והפורטרט שלה כילדה, שצייקה הציירת אסתר לוריא בגטו קובנה

הכומר שהציל את חייו

מה גילה הנער ניצן קרבי כאשר חיפש חומר על חסיד אומות העולם באתר "יד ושם"

דניאל עמיחי-מיכלין

ניצן קרבי

להחזיק אותי יומיים. אני בכיתי ללא הרף (פלי הפסקה), עד שאמא יצאה מהגטו והצטרפה אליי. את התרופות עבורי עזר הכומר להעביר אלינו, אחרי התייעצות עם הרופאים היהודים בגטו, וכך הבראתי. נשארנו אצל מאריונה לא יומיים אלא תשעה חודשים. באותה תקופה אני כבר הצטלבתי חמש פעמים ביום ואהבתי את החגים הנוצריים."

● מתי התאחדתם עם אברהם תזרי?

"אמא אמרה ליוזאס, הבן של מאריונה, שאם אברהם יבוא לחווה, הוא ילמד אותו קרוא וכתוב ומתמטיקה, ויוזאס הצליח לשכנע את אמו, עד שהסכימה שאברהם יבוא. היות שכל אחד יכול היה

נכדים והם מחכים לנין הראשון ממש בימים אלה. זו הנקמה המתוקה שלהם בנאצים. פנינה, אמא של שולה, בת 97, שיתפה פעולה עם הנין ניצן בעבודה שהכין.

● ספרי לי את סיפור ההצלה שלך.

"אמי ואני היינו בגטו קובנה. אבי נרצח תכף בהתחלה, בידי הליטאים. בסתיו 1943 הייתה אקציה בגטו שאבלי, ושמונה מאות ילדים נרצחו ביום אחד. היה ברור שגורל דומה צפוי לילדי גטו קובנה. אברהם תזרי, מזכיר מועצת היהודים בגטו ואחרי זמן – בעלה של אמי, עזר לאמי לחפש מוצא (פתרון, דרך) להבריח אותי מהגטו, וכך הגיע אל הכומר פאוקשטוס, והוא חיפש לי מקום מסתור (מחבוא).

הייתי אז ילדה בת 7. הוברחתי מהגטו על עגלה בתוך שק, שהיה מיועד לתפוחי אדמה, ולאחר שהעגלה התפרקה פעמיים בדרך והתגלגלתי החוצה, הגענו בשלום לבנסיה. עד שאפשר היה להעביר אותי למקום מסתור, החביא פאוקשטוס את אמי ואותי, תוך סיכון נפשו, בחדר השינה שלו בבנסיה, והוא עבר לישון במשרדו. כך עברו עלינו עשרה ימים בדממה (בשקט מוחלט), כדי שאיש לא ישמע שאנחנו שם.

כאשר המצב היה ללא נשוא (בלתי נסבל), העביר אותנו הכומר ממקום למקום. לרוע המזל אני חליתי מאוד וקדחתי מחום גבוה. לבסוף העבירו אותי אל חווה המרוחקת 60 ק"מ מקובנה. בעלת החווה, מאריונה יורקשייטנינה, הייתה אלמנה, אם לשלוש בנות ובן צעיר ושמו יוזאס. פאוקשטוס ביקש ממנה

בבית הספר מעגן מיכאל, שהכין את תלמידי כיתות י"א לקראת ביקור בפולין, החליטו לשים דגש על הנושא של חסידי אומות העולם, שחירפו את נפשם (סיכנו את חייהם) והצילו יהודים לא מעטים בזמן השואה.

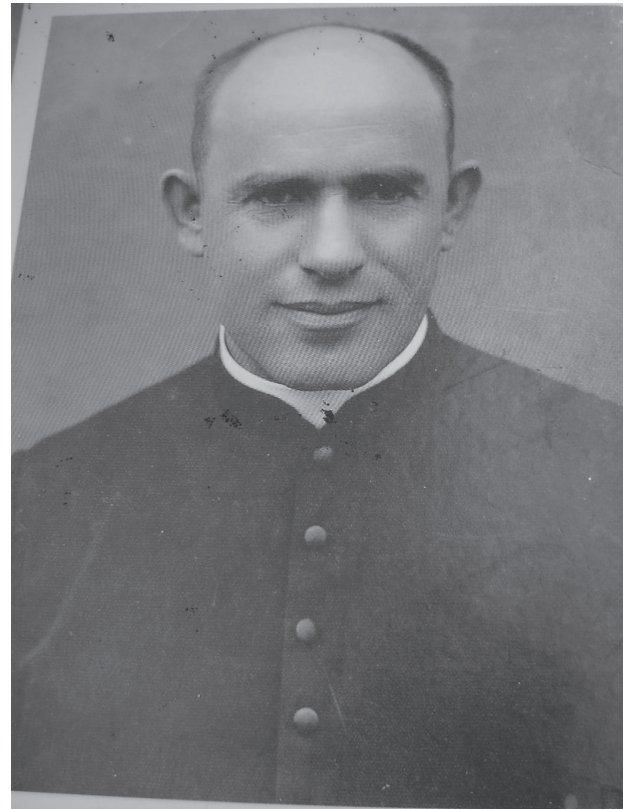
מתוך למעלה מ-23 אלף חסידי אומות העולם, נבחרו 200, כמספר המשתתפים בנסיעה לפולין. שמותיהם נרשמו על פתקים, וכל תלמיד קיבל פתק ובו שם אחד, התבקש לאסוף עליו חומר ולכתוב עבודה.

השם שנפל בחלקו של ניצן קרבי היה ברוניוס פאוקשטוס. באתר "יד ושם" מצא ניצן כי פאוקשטוס היה כומר ליטאי, יליד 1897, בן אחד מתוך עשרה ילדים למשפחת איפרים. ככל שהמשיך ניצן בקריאה, התגלה לפניו אדם מיוחד, שרתם (שקשר) את עצמו להצלת יהודים בזמן השואה ועזר להם בכל דרך אפשרית – בהשגת מסמכים מזויפים, בבריחה מהגטו ובדאגה ממשית לשלומם. אבל הגילוי המפתיע והלא צפוי ביותר היה כאשר גילה כי מי שמסרה עליו את העדות ב"יד ושם" היא אם סבתו, פנינה תזרי, ילידת קובנה, שהכומר הציל את חייה ואת חיי בתה, שולה, סבתו של ניצן.

לא קשה לתאר את ההתרגשות שאחזה בניצן ובבני משפחתו כאשר התברר שניצן "הגרייל" את הכומר... פגשתי את סבתו של ניצן, שולה קרבי, בביתה הנאה שבקיסריה ושמעתי את הסיפור כולו. לשולה וצביקה קרבי ארבעה ילדים, שישה-עשר

שולה והוריה בגטו

הכומר ברוניוס פאוקשטוס

אבל היא אמרה שעליה להישאר ולשמור על החווה, ואנחנו יצאנו לדרך.

כשהגענו לקובנה, פגשנו עוד כמה יהודים שיצאו מן החורים שבהם התחבאו, וכל משפחה לקחה חדר בבניין נטוש (עזוב). אמא הלכה מיד לראות את הכומר. היות שכל הרבנים שלנו הושמדו ונשארו רק מישהו שהיה מוסמך לרבנות, הכומר אמר לו לקחת על עצמו את תפקיד האחראי על הקהילה היהודית, והוא חיתן את אמא ואברהם ועוד כמה זוגות. יש לנו הכתובה בכתב ידו.

אברהם הלך לגטו להוציא את ארגוני המסמכים שהחביא באדמה. הוא מצא שלושה מתוך חמישה ארגונים, ובאחד מהם היה היומן שכתב. כמו כן מצאנו שם את תמונותיה של ציירת ששמה אסתר לוריא, שבאה לבקר בקובנה ונתקעה בזמן המלחמה. פורטרט שלי, מעשה ידיה, תלוי בביתנו.

● מתי עליהם ארצה?

“כאשר באו קוורד שמעו שמישהו כתב יומן, הם רצו לשים עליו את ידם (רצו לתפוס אותו), והיה עלינו לברוח. אברהם כתב ביומנו: 'מיד לאחר השחרור, בראשית אוגוסט 1944, שוחרתי עם הכומר והצעתי לו שילך אתי בדרך הבריחה וההעפלה. ראיתי חובה לעצמי להציל אדם יקר זה מציפורני האנטי-סמיטי, שהייתי בטוח שתטפל אליו (תטפל בו), אך פאוקשטוס סירב: 'אני מודה לך מאוד, ידידי, אך פשם שלא גרתי (לא נבחרתי, לא פחרתי) מהנאצים, ההמשך - בעמוד הבא

שולה ליד הגטו

● את ידעת שאברהם מסתתר לידכם?

“אני חושבת שידעתי אבל איני בטוחה, ייתכן שסיפרו לי. אבל כבר ידעתי שאסור לי לדבר.”

● עד מתי נשאתם בחווה?

“נשארו שם עד שהצבא האדום הגיע. כשהתחילו יריות, התחבאנו בתעלות שסביב החווה. יום אחד דרך מגף על ידו של אברהם. זה היה חייל רוסי. כששאל את אברהם מיהו, ענה לו שהוא יהודי ואז החייל הרוסי אמר: 'גם אני יהודי אבל אף אחד לא יודע את זה, פי גם בצבא הרוסי לא אוהבים יהודים'. הוא הסביר לאברהם איך להימלט וגם נתן לו מפה. אברהם ניסה לשכנע את מאריונה שתצטרף אלינו,

תעודת חסיד אומות העולם של הכומר פאוקשטוס

לזהות שהוא יהודי, מאריונה חפרה לו מלונה, בתוך אסם תבואה, שם היה יכול רק לשכב או לשבת, ובלילה, כשהפועל שעבד בחווה הלך לישון, אברהם היה יוצא ומסתובב קצת בחוץ.

באותו זמן התחיל הכומר לתת הרצאות בקהילה על שלום בין עמים ואנשים, אבל יותר מדי יהודים הסתובבו אצלו וזה לא מצא חן בעיני הממונים עליו בבגסייה, ומישהו טרח להלשין עליו לגסטפו. כשבאו לאסור אותו, הצליח לברוח ובא לבקר את אברהם במלונה שלו, והם היו יושבים בלילות שעות ארוכות ומשוחחים שיחות פילוסופיות על העולם ועל התנהגות האנשים.”

הפומר שהציל את חיינו

כך לא אירע מהבולשביקים. חובתי כראש פנסיה להישאר עם צאן מרעיתי (האנשים שתחת הנהגתי), לעזרה, לשרת ולהנהיג אותם דווקא בימי מצור, נאצי או בולשוויקי, יהא אשר יהא (יהיה איזה שיהיה) – אני עם בני עדתי אשאר.

אנחנו הסתלקנו לוילנה, ולאחר חצי שנה סידרו לנו ניירות כאילו אנחנו פולנים שחוזרים לפולניה. אברהם ברח ראשו, כי חיפשו אותו, והגיע ללובלין ושם פגשנו אותו לאחר מכן. בכל פעם שינינו את הלאומיות שלנו. דיברנו עברית, כי זה היה הכי בטוח, כך איש לא ידע באיזו שפה אנחנו מדברים (עברית ידענו, כי אמא גמרה גימנסיה עברית. ההורים דיברו עברית ולימדו גם אותי).

הגענו לאיטליה דרך אוסטריה, הונגריה ורומניה. מרומניה ברחנו חזרה לאוסטריה, כי הלשינו עלינו, ומשם דרך האלפים עברנו לאיטליה בלילה, שם קיבלו אותנו אנשי הבריגדה היהודית בזרועות פתוחות, ואפילו נתנו לי שוקולד. העבירו אותנו למחנה פליטים בנפולי, ואז עלינו על רכבת והגענו לרומא בחוסר כול (פלי כלום). רצינו לעלות ארצה, אבל אז התארגנה משלחת מהארץ וביקשו מאברהם לרפז את המרכז לגולה. אמרו לנו שנישאר חודשיים, אבל נשארנו שנתיים.

למדתי שם בבית ספר לגולה שארגן המרכז לגולה, ולמדנו באותה פיתה ילדים מגיל 7 ועד 16. שם התחלתי ללמוד. קודם לא למדתי בשום מקום. ואז עלינו לארץ ולמדתי בגימנסיה הרצל. הד"ר בוגרשוב ביקר אותנו באיטליה ואמר לאבא שבאשר נעלה לארץ, יביא אותי לגימנסיה, ואלמד ללא שכר לימוד, וכך היה.

● שמרתם על קשר עם הפומר ועם המשפחה שהחזיקה אתכם?

"בונדאי. פאוקשטוס היה בין הראשונים שקיבלו את התואר חסיד אומות העולם. אנחנו הפכנו שמם וארץ לשם כך. את תהליכי רישומו של פאוקשטוס כחסיד אומות העולם התחלנו בשנת 1972. הוא קיבל את התואר בשנת 1977, כאשר כבר לא היה בין החיים. לטקס נטיעת העץ על שמו הגיע כומר מהמנזר שלו וקיבל בשמו את התעודה.

פל "שבט קרבי" בחופשת סקי באירופה

נסוגו (התרחקו, עזבו) ויכולנו לחזור לקובנה, ואך מצאנו מקום לגור בו, הייתה דרכנו הראשונה אליו. הוא שמח מאוד לקראתנו, כאילו ראה את אחיו ואחותו חוזרים מהגיהנום. מרוב התלהבות אפילו נישק אותי. הוא לא ידע במה לכבד אותנו, לבסוף פתח מגרה נעולה והוציא ממנה מעטפה, שמסרתי לו ביום ששולמית נשלחה לכפר, ובה כמה דברי ערך שנשארו לפלטה, כרי שישתמש בהם, אם יהיה דרוש כסף להוצאות עבור שולמית. בין השאר הייתה במעטפה גם טבעת לגבר. התחננתי שיקבל אותה מאתנו, כמזכרת קטנה ודלה (ענייה). הוא סירב בתוקף. הוא יזכור אותנו גם בלי מזכרת, אמר.

במכתב לחברו כתב פאוקשטוס: "ייתכן שהייתי יחיד בכל הארצות הפלטיות שהציל חייהם של מאתיים יהודים. נכון, הייתי יכול להיות עשיר, הבטיחו לי הרי נהב. לא רק הבטיחו, גם הציעו, אולם חשבתי לי: אם אקח כסף, איזה מעשה אהבה יהיה זה? מה יהיה ערכו? הרי זה היה הופך להיות מקח וממכר (קנייה ומכירה, עסקה) בחיי אדם. אלוהים ישמרני מלהגיע לכך!... לא התדרדרתי במדרון (לא ירדתי במקום מסוכן ולא מכופד) איום זה".

גורלו של הפומר לא שפר עליו (לא היה טוב). הוא נאסר ונשלח לסיביר לעשר שנות גלות ועבודת פרך. כאשר שוחרר, לא הורשה לחזור לפנסיה שלו בקובנה ויצא שוב לגלות פעיירה נידחת, ובה פיהן בכניסה קטנה, כשהמונה עליו היה עלם (בחור) צעיר. לבו לא עמד בכל אלה, ולאחר שלושה חתופי לב נפטר בשנת 1966. בן 69 היה במותו.

בשנת 1982 הזמנו את יוזאס ואת בנו ואת האחיין של פאוקשטוס, ובהזדמנות זו רשמנו גם את מארינה ויוזאס כחסידים אומות העולם, וזה כבר הלך יותר מהר. אילו היו יותר אנשים כאלה, ללא ספק היו יותר ניצולים.

● איך הסיפור הזה השפיע על נכדך ניצון? "בהחלט השפיע. הוא התרגש מאוד, ובין השאר גם אמר: 'אם הוא לא היה – אנחנו פולנו לא היינו'."

● ואת, אחרי שנודע לך, איך הגבת? "האמת היא, שבנראה זה מה שצריך היה לקרות. זו מקריית. נראה שחשוב היה שהנכדים שלי יידעו את הסיפור. כולם יודעים אבל אף אחד לא התעמק בו. היה גם מקרה עם נכדה אחרת שלי, שנסעה לפולין עוד קודם לכן. לקחו אותם לפונאר ומפונאר לקובנה ובאוסטופוס הקרינו סרטים, ופתאום ראתה את סבא אברהם מספר את הסיפור וצלצלה אליי בוכייה. פתאום כל הסיפור הזה קיבל ממד אישי. אברהם נפטר לפני תשע שנים, אבל היא עוד הפירה אותו".

● איך ייתכן שלא סיפרת להם קודם? "אמא שלי סיפרה להם. לנוער יש דברים אחרים שמעסיקים אותו. אני אף פעם לא דיברתי אתם ולא סיפרתי להם".

● האם את זוכרת את פאוקשטוס? "אני לא יכולה לזכור אותו, אבל אברהם זכר ואמא שלי זוכרת. היא שומרת את תיק המסמכים והתעודות של תהליך רישומו כחסיד אומות העולם. כך כתבה אמי בין השאר: 'שמונה חודשים התחבאנו בכפר, וכשהגיע היום המיוחל (שחיכו לו) והגרמנים